

Ale Ildikó

ZENEINSPIRÁCIÓK – KÉPI KIFEJEZÉSEK

Magánemberként, festőművészként és művészetpedagógusként is aktív figyelemmel kísérem a kortárs kiállításokat, a kulturális sajtóban megjelenő cikkeket. A tanulmányban szereplő interjúválogatások, online művészeti sajtóból merített szemelvények hitelesen érzékeltetik az alkotók következetes gondolkodását társművészeti szemléletükről. A művészek önvalomásai, kiállításai objektív értékelése a zenétől, hangszerektől inspirálódó művek gondolati megalapozottságáról szólnak. Útmutatást és bizonyosságot nyújtanak, gondolkodásra készíthetnek minden érdeklődőt. Ennek a kettős világnak része, alkotója és megélője lenni – különleges érzékenységet igényel.

Hegyvidék Galéria kiállítása, Budapest

2023. május 5.-június 3.

Beethovontól Steve Reich-ig, Márffy Ödöntől Nádler Istvánig.

Az Antal-Lusztig-gyűjtemény zenei témájú alkotásai.

A tárlat anyagát személyesen tekintettem meg. Anna Margit és Tóth Menyhért festőművészek egy-egy képét mutatom be.

Anna Margit (1913-1991): *Csellós, 1941*

Papír, tempera, 60,3 x 46,9 cm

Antal-Lusztig Gyűjtemény

Könnyed, lendületes ecsetvonásokkal megalkotott kép. Geometrikus szerkezetre épülő, feszített kompozíció, a csellisták jellegzetes testtartásával. Erős egység jött létre a két háromszög és négyzet formára vetíthető kompozícióban. A csellistánő ülve, egyedül, hangszerét kezében tartva, a játék előtti pillanatban lett megörökítve.

Tóth Menyhért (1904-1980): Kisbíró*Antal-Lusztig Gyűjtemény*

Groteszk megjelenésű embereket festett. Szabálytalan vonalak, lágy formák, harmonikus színek jellemzik a művész *Kisbíró* c. alkotását. A kép tartalma a dobolás, a ritmus, a hang áradásával kapcsolható össze. A figura frontálisan helyezkedik el a kép felületén. Dobolásra fellendülő karja elindítja a cselekvést, szinte hallani, ahogy megszólaltatja a dobot és kihirdeti az új információt az embereknek. Kiegyensúlyozott színhangok, lágy tónusú zöldek, fehérek, sárgák, rózsaszínek összhangjával érleli ki Tóth Menyhért a dobos monumentális, figyelemfelhívó erővel rendelkező alakját. A mű beragyogja és uralja a galéria terét.

Várhelyi Tímea (1972-) festőművész

’Modelljei’ – mint sok éve már – most is zongorájának lábai, maga gyűjtötte virágok és termések, lakásának apró tárgyai, személyes dolgai, amikhez minden bizonnyal kötődik. Kiállított csendéleteinek (amelyeken még egy koponya is szerepel) érdekessége, hogy nézőpont alatti perspektívából láttatja őket, lehajlásra készítve a szemlélőt. A különös nézőpont még egyedibbé teszi a festményeit. Nagy hangsúlyt helyez az árnyékolásra, ez főként a zongoralábakat megörökítő képein figyelhető meg. Az elnyújtott és a fenyegetés érzetét keltő sötét foltok mintegy bekúsznak, hol a kompozíciók más tárgyai elé, hol mögéjük, megbontva azt az álomszerű hangulatot, amely a komor és drámai színvilágú, szürkés-feketés pasztellel készült műalkotásokat átszövi.

Ezek közül érdemes néhányat megemlíteni: *Zongoralábak csonttal és sárga árvácskával* (2018) című műve például csak sejteti a címbeli hangszer teljes képét: csupán feketére lakkozott két lábát és pedálját látjuk. A harmadik láb aranysárga, és előtte aprólékos módon megfestett sárga árvácska hever. A kép előterében szürkésfehér alapon heverő csontdarabhoz sötét árnyékfolyam vezet, és ott összeolvad egy fekete folttal, amely fenyegető fantom módjára nyúlik lefelé, mindent „bekebelezve”, ami útjába kerül. A néhol fekete, néhol szürke árnyalatú árnyék egyrészt éles kontrasztban áll a világos színű háttérrel, másrészt az ősidők óta ismert jin és jang szimbólumokhoz hasonlóan ki is egészíti egymást.

Egy másik, a *Zongoralábak elszáradt nárcisszal és birsalmával* (2021) című munka hasonló kompozíció. A vízzel töltött pohárban kókadozó nárciszt és birsalmát itt is ugyanabból a nézőpontból látjuk, mintha az alkotó a földön

ülve rajzolta volna le különös motívumait. Ez igazi nature morte: a virág és a birsalma is „halott”. A halál megjelenik a *Koponya fekete árnyékkal* (2016) című képen is. „A bal oldali zongoraláb mellett heverő, megfordított koponya gyakori motívum. A manierista Caravaggio, a holland barokk festő, Pieter Claesz és a posztimpresszionizmus jeles alakja, Paul Cézanne is festett koponyákat, a halál, a mulandóság, a bűnbánat és a memento mori (emlékezz a halálra) félelmet keltő tárgyait. Várhelyi képeinek világát melankólia jellemzi: a tárgyak, motívumok egymástól elszigetelve, magányosan jelennek meg, esetleg szürke vagy fekete, baljós árnyak kötik össze őket. Az imagináriusnak tetsző terekben olykor lebegni látszó elemek transzcendens, nem e világi hangulatot keltenek.” (Takáts, 2022)

„A radikálisan leszűkített motívumkészletből dolgozó mesterek – Giorgio Morandi, Eugene Leroy, Veszelszky Béla – nyomdokain haladva Várhelyi Tímea is sorozatokat hoz létre; „modelljei” éveken át személyes környezetéből kerültek ki: a szoba zárterkélyének ablakívébe tolt zongora lábai, a parketta mintázata, maga gyűjtötte termések, virágok, jelentéktelen, minden lakásban heverő apró tárgyak. Művein vagy az említett enteriőrből metsz ki egy – jellemzően a megszokott nézőpont alatti perspektívából láttatott – látványt a zongoralábbakkal (a hangszer nélkül), vagy tárgyaiból alkalmi csendéleteket állít össze a parkettán. Különös, egyszerre érdekesítő és viszolygató élmény volt számára egy kölcsönkapott emberi koponya rajzolása: élettelen tárgyként való tanulmányozása és az egykor volt személy zavarba ejtő ’jelenlétének’ nyomán ezt az ambivalenciát láttató, szépséges-borzongató pasztellek születtek. Legújabbán a plein air alkotással kísérletezik, a mező flórájából szemel ki egy tenyérnyit. A munka során egészen közel kell hajolnia a földhöz és a növényekhez – a fizikai megpróbáltatás egyben szimbolikus gesztus is”. (Andrási, 2017)

Barabás Márton (1952-) Munkácsy–díjas festőművész

„Amikor egy kidobott hangszert, egy zongorát átlényegíttek, és megpróbálom új formában megjeleníteni, az egy kegyeleti gesztus. Olyan műveket próbálok létrehozni ezekből a kidobott, hangszerként már használhatatlan instrumentumokból, amelyek méltóak arra, hogy az emberek életében jelen legyenek, az emlékezés tárgyává váljanak”

„Megkeresnek hibás, javíthatatlan hangszerekkel. Ha látott már valaki utcára kitett zongorát a hulladékhegyek közepén, akkor átélhette a tárgyak elmúlásának drámáját. Vannak, akik jobbnak látják, ha a kimustrált

hangszereikből még valami művészettel kapcsolatos tárgy keletkezik. Tárgyi újrahasonosítást, művészettel kapcsolatos megmaradást remélve.” (Dobos, 2022)

Zongorahinták barna zongorafedélen

„Egy viszonylag ép felületű, barna színű zongoratedőre festettem ezt a képet. Billenő-billegő térformák töltik meg a dinamikus alapfelületet. Az alsó, viszonylag széles mezőből a felső, szűkülő térbe mintegy belefeszülnek ezek tárgyak. A hintaformájú, egymáshoz képest is billegő idomok többségén nincs zongorabillentyű, csak a legfelsőn, a kép centrumától legmesszebb lévő sarokban látható néhány. (Több a hiány, nagyobb a csend, gondolom én.) A kép másik szólama téglalap alakú keretek véletlenszerű halmazából áll. A két „réteg” vagy „szólam”, vagyis a piros konstrukciók és az okkersárga keretek önmagukkal és egymással történő ütközése sok érdekes téri helyzetet, felfénylést eredményez. A háttér fekete téglalapjai a basszusszólamhoz hasonlóan hozzáteszik az összképhez a maguk külön mélységét.” (Dobos, 2022)

Négy nagy facsiga (Ludwig Múzeum)

A négy síkplasztika nem eredeti hangszerből készült. Egy-egy alapelem kétszer, két és félszer nagyobb, mint a művek modelljeként megépített síkplasztikák.

„A festett szobrokat a zongora, pianínó belső mechanikáiból készült festetlen szobrok követték. A festés mellett már a főiskolás években érdekelt a szobrászat. Mintázott domborműveket, érmekeket is készítettem (és olykor ma is készítek), de alapvetően a konstruált plasztikák építése állt hozzám közel. A belső mechanika lehetőségeire később jöttem rá. A zongorafedél vagy a billentyűzet közvetlenül utal a hangszerre, a mechanika csak közvetve, hiszen így kiterítve csak a hangszerkészítők látják a csappantyúkat.

A zenélésre már alkalmatlan, kidobott, de még roncsaiban is nemes, szép tárgyakat legtöbbször spirál alakban rögzítem egy tengelyre. Az azonos alakú elemek az ívelt forma mentén más és más helyzetbe kerülnek, a kezdet és a vég, az egymást követő napok egyformaságát és különbségeit is megjeleníteni képes metaforákká válhatnak. A „facsigák” sokfélék. Az egyik inkább játékos, a másik kisugárzó, terpeszkedő. Különös kapcsolatuk van ezeknek a tárgyaknak a kortárs repetitív zenével.” (Dobos, 2022)

Beethoven körkotta

„A bécsi Zene Házában rendezett kiállításom legtöbbet reprodukált műve ez a körkotta. Arasznyi kis könyvtárgy. A *Parnass* című osztrák folyóirat egy oldalon összegezte a WienBeethoven 2020 program bécsi képzőművészeti rendezvényeit. Ennek a rendezvénysorozatnak az én kiállításom is része volt, és a *Beethoven körkotta* rákerült erre az oldalra, a szöveges ismertető mellé. A kottaborítón Beethoven szonátacímei láthatók. A felső betűsor íves szedésű. Erre az ívre válaszol a kör alakú keret. A kottakönyv síkjába illesztett eredeti zongorabillentyűk a hangszerre, a zeneművekre utalnak, valahogy úgy, ahogy a kottaborító is kapcsolatban van a kottával, a benne kinyomtatott zeneművel. Mellérendelődve, szerencsés esetben erősítve azt.” (Dobos, 2022)

Beriot: Zene hegedűre zongorakisérettel

„Könyvtárgy, könyvszobor. A kottafüzet borítójából indultam ki. A szépen komponált ívelt betűsorokat finom díszítmények, ornamentikák egészítik ki. Ezekhez eredeti hangszerrészleteket illesztettem. A hegedűt a tengelye mentén hosszában kettévágtam. Ebből lett a könyvtárgy talpa, alsó része. A teljes billentyűzetnek csak egy kisebb szakasza jelenik meg a könyv síkjába illesztve. Néhány fekete-fehér billentyű is képes megidézni a teljes klaviatúrát, a húrozatlan félhegedű pedig az egész hangszert. Egyszerre „szól” ez a tárgy a könyvről, a kotta és a hangszerek együvé tartozásáról.” (Dobos, 2022)

215 éve született Frédéric Chopin

francia-lengyel zeneszerző, zongoraművész (1810-1849)

Ale Ildikó (1967-) festőművész:

Muzsika Chopintól I-II., 2022

Papír, pasztell /100 x 70 cm

Általános értelemben alkottam Chopin-muzsikájához, inkább felidézve őt érzet szintjén, színekben is keresve a lelkét, ahonnan művészete születik. Ívekkel teli vonalfolyamok mélabús színekkel (mélykék, barna, lila) – így képzeltem képileg megjeleníteni. Hullámzó, tekeredő pasztellvonalak, melyek valamiféle egységes formává rendeződnek alá- és fölrendelt viszonyban. Gyermekkorom óta vonz Chopin zeneisége. Tiszta, nyugodt gondolatmenetre építkező művek, mégis spontán hatásuk van. Nekem szólnak, teljesen

azonosulok velük. Nyugodt, megfontolt, melodikus és melankolikus hangzások. Chopin mesél érzelmekkel telített dallamokkal, éretten, komolyan.

Ale Ildikó (1967-): A muzsikus, 2005

Papír, vegyes technika (monotípiá, pasztell) 29,7 x 21 cm

Magántulajdon

A Muzsikusoknak szóló tisztelet, szeretet és köszönet jeléül!

A kép egy képzeletbeli muzsikusportré víziója zenélés közepette. A mű vörös és sárga pasztellmezői különböző árnyalatokban lágyan mosódnak egymásba. Ebből a tompa kékekkel és lilákkal tűzdelt energikus, meleg színtömegből körvonalazódik ki a zenésziportré. A szem, orr, száj, fül egyértelműen felismerhető, de egyik részlet sem az anatómiai pontosság szándékával került a papírlapra. Az arc egyik fele kottalapok, hangszerformák részütösen elhelyezkedő egyvelegéből áll, inkább asszociációkat ébresztve, mintsem a maximális felismerhetőséget szentesítve. A pillanatok, ütemek váltakozásai a képi mozdulatlanág ellenére is érzékelhetők. A fejtetőből hangjegyszerű vonalak, játékos, felfelé kapaszkodó íves vonalkák, antennák jelzik azt a kivezető rendszert, ami a zenész belső, zárt világából keresi útját a tágabb tér felé, majd találkozik a zenésztársak és a közönség frekvenciáival. A lendületes, hullámzó formák a gondolatok és a dallamok áradását érzékeltetik. A mű elsősorban a muzsikus-lét összetettségének, kifinomult szépségének és lélek-gazdagságának vizuális megjelenítése az alkotó festői olvasatában.

Bartók Béla (1881-1945) zeneszerző, zongoraművész 80 éve hunyt el.

Ale Ildikó (1967-)

1. A kékszakállú herceg vára, 2006/intézményi tulajdon

2. „Ez a kékszakállú vára”, 2018

Papír, pasztell / 65 x 50 cm

„A második kiállítási egység elemei is (melyek közül négy mögöttünk látható) intermediális hivatkozásoknak tekinthetők. A médiumok közötti áteresztőképességnek, a kép muzikalizálásának izgalmas példája a Muzsika Chopin-től I. és II., továbbá a Kép Blaho Attila Absztrakt I. elektronikus szerzeményéhez és a Kép Blaho Attila Absztrakt V. elektronikus szerzeményéhez. Az „Ez a kékszakállú vára” c. alkotás fontos zenei szövegrészek szemantikájának vizuális besűrítésére vállalkozik. Eleve egy médiafúzióból születő operára hivatkozik, melyet Bartók Béla alkotott Balázs Béla szöveggönyve alapján. A férfilelek

legmélyebb zugainak feltárását tematizáló kép az általam érzékelt Ale-világban olyan vertikális irányú interperszonális kapcsolatot modellez, amelyben a rejtett dolgok erőszakos megismerése tragédiához vezet. Határátlépésnek számít ugyanis, ha beavatkozunk a másik feladataiba, hiszen a beavatkozással magunk alá gyűrjük a másikat.” (Nádudvari, 2024)

Bartók Béla *A kékszakállú herceg vára* c. operájából merítve ihletet a vár megjelenítését, szimbólumát rendkívül lényegesnek érzem. 2006-ban és 2018-ban is alkotásra ösztönzött a darab. Mindkét mű pasztell technikával készült, a vár épületét ábrázolja. Az első a várat kívülről mutatja, a második belülről ragad ki egy figuratív elemeket tartalmazó rejtélyes jelenetet. Mindkét kép barna tónusokból építkezik, komor és kevés színvariációt tartalmaz; inkább a vonalrendszereké a főszerep. A minimumon tartott sárga, fekete, vörös, fehér és rózsaszín tónusai oldják a képek zord, feszült hangulatát. Az első kép egy amorf falrészt ábrázol, melyen keresztül egy résen át a fény utat, teret nyer a belső világ felé. A másik kép hangulata már jóval félelmetesebb, mert kizárólagosságot, végérvényességet üzen minden rezdülésével. Geometrizáló, vastag körvonalakból képzett, sebzett figurák lesznek maradandó elemei ennek a kiúttalanságot tükröző közegnek.

Irodalom

- Andrási Gábor (2017). *Várhelyi Tímea kiállítása*. https://budapestgaleria.hu/_/2017-kiallitasok/varhelyi-timea/
- Ale Ildikó honlapja: www.aleatelier.hu: fotók, alkotások, megnyitóbeszéddek
- Ale Ildikó *Formálódó énünk* c. egyéni kiállítás meghívója, 2024.január https://www.aleatelier.hu/images/sajto/2024/formalodo_enunk_meghivo_fb_event_cover.jpg
- Dobos Ágnes (2022). Személyesen – Barabás Márton képzőművész. *Kultúra.hu*. https://kultura.hu/szemelyesen-barabas-marton-kepzo_muvesz/
- Nádudvari Gabriella, Dr. (2024) megnyitóbeszéde Ale Ildikó *Formálódó énünk* c. tárlatához [https://www.aleatelier.hu/images/ng_megnyito_%20beszed_2024.01.22%20\(1\)%20\(1\).pdf](https://www.aleatelier.hu/images/ng_megnyito_%20beszed_2024.01.22%20(1)%20(1).pdf)
- Takáts Fábrián (2022). Misztikus terek – Szüts Miklós és Várhelyi Tímea kiállítása Balatonbogláron. *Kultúra.hu* <https://kultura.hu/misztikus-tajkepek-szuts-miklos-es-varhelyi-timea-kiallitasa-balatonboglaron/>